

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 352.075:93/94 (477)

DOI: 10.33663/1563-3349-2025-97-18

М. А. ВЕРХОТУРОВА

МАГДЕБУРЗЬКЕ ПРАВО ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ЗБРОЯРСЬКОЇ ГАЛУЗІ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ

Досліджено місце та роль магдебурзького права як правового чинника розвитку зброярської галузі на теренах України. Наголошено, що норми магдебурзького права, які регулювали суспільні відносини у ремісництві, опосередковано впливали на процеси, пов'язані із виробництвом зброї. Відзначено, що німецьке міське право значно стимулювало поширення новітніх технологій у виробництві зброї, в тому числі через сприяння міграції майстрів із Західної Європи. Наголошено на нерівномірності поширення в часі й просторі магдебурзького права на теренах України. Встановлено, що місцеве самоврядування, розвитку якого сприяло магдебурзьке право, підвищувало ефективність виробничих процесів, пов'язаних зі зброєю, відносно оборонних потреб на місцях, що, в свою чергу, дозволяло комплектувати місцеві арсенали необхідною кількістю зброї і боєприпасів. Зроблено висновок, що це є свідченням ефективності вирішення безпекових питань на рівні громад на історичних теренах нашої держави, що є вкрай важливим в умовах сьогодення.

Ключові слова: обіг зброї, магдебурзьке право, правове регулювання, норми права, пам'ятки права.

Verkhoturova Mariana. Magdeburg Law as a factor in the development of the arms industry in Ukraine

The article focuses on the study of the place and role of Magdeburg law as a legal factor in the development of the arms industry in Ukraine. It is emphasized that the norms of Magdeburg law, that regulated social relations in

© ВЕРХОТУРОВА Мар'яна Андріївна – кандидат історичних наук, доцент, докторантка Науково-дослідного інституту публічного права; ORCID: 0000-0002-9172-2310; e-mail: marianawerhoturova@gmail.com

craftsmanship, had an indirect effect on the processes related to the arms production. It is noted that German city law significantly stimulated the spread of the latest technologies in arms production, including by facilitating the migration of craftsmen from Western Europe. The uneven distribution of Magdeburg law in time and space in Ukraine is emphasized. It is established that local self-government, the development of which was facilitated by Magdeburg law, increased the efficiency of production processes related to arms in relation to local defense needs, which in turn allowed local arsenals to be equipped with the necessary amount of weapons and ammunition. In the author's opinion, this is evidence of the effectiveness of addressing security issues at the community level in the historical territories of our state, which is extremely important in today's conditions.

Key words: *arms circulation, Magdeburg law, legal regulation, norms of law, legal monument.*

Збройна агресія російської федерації проти України ставить на порядок денний потребу напрацювання ефективного національного законодавства у сфері обігу зброї. Зміцнення обороноздатності є питанням національної безпеки й нерозривно пов'язане із розвитком виробництва зброї і боєприпасів. Вивчення історичного досвіду законодавчого регулювання суспільних відносин, пов'язаних із виробництвом зброї, разом із врахуванням викликів сьогодення дасть змогу вдосконалити сучасне національне законодавство, зробити його дієвим та ефективним. Вагомою проблемою є й посилення оборонних спроможностей місцевих громад, які територіально розташовані у прикордонних зонах. У даному контексті актуальним є вивчення історичного досвіду вирішення цієї проблеми через правові інструменти децентралізації державного управління. Прикладом комплексного правового вирішення окреслених вище питань вважаємо магдебурзьке право, що й актуалізує дослідження його впливу на обіг зброї на теренах України.

З огляду на це метою статті є дослідження витоків правового регулювання обігу зброї на теренах України на прикладі опосередкованої дії норм магдебурзького права, на підставі чого буде продемонстровано наслідки правових рішень у даній сфері, виявлено їх відмінність у містах і динаміку впродовж періоду дії магдебурзького права. Це дасть змогу зрозуміти вплив правових норм європейського права і децентралізації на розвиток зброярської галузі, правовий фундамент регулювання обігу зброї для вдосконалення сучасного національного законодавства у цій сфері.

Історіографію проблематики умовно можемо розділити на два блоки. До першого блоку віднесемо наукові праці, присвячені вивченню магдебурзького права. Враховуючи значущість самого явища магдебурзького права, географію й різнобічність його дії, історіографія досліджень є надзвичайно масштабною, багатоаспектною і тяглою в часі. Ми брали до уваги сучасні праці українських науковців, які відображають актуальні тенденції у вивченні проблематики. Ґрунтовним є дослідження М. Кобилицького, присвячене магдебурзькому праву і його застосуванню в Україні впродовж XIV–XVIII століть. Автор детально охарактеризував систему міського самоврядування за магдебурзьким правом в Україні, здійснив аналіз особливостей застосування німецького міського права в українських селах Польського Королівства та Речі Посполитої, описавши відмінності між магдебурзьким, новомарктським і кулментським правом, визначив роль і місце магдебурзького права в Україні під час та після Національно-визвольної війни, зацентрувавши увагу на його дії у містах Гетьманщини і в Києві [1]. Цікавою для нас була також стаття автора, присвячена застосуванню саксонського зеркала в Україні [2]. А. Резніков досліджував особливості врегулювання правових відносин в українських містах, що мали магдебурзьке право, зокрема в контексті визначення понять “злочин”, “покарання” [3]. Ю. Кириченко досліджував особливості дії магдебурзького права в містах України [4]. С. Водотика та Л. Савенок проаналізували сучасні наукові візії причин поширення міського права, зазначивши, що етапи модернізації магдебурзького права на теренах України співпадають із хвилями його розповсюдження [5]. Сюди ж віднесемо праці, присвячені вивченню дії магдебурзького права в окремих містах [6; 7; 8; 9].

До другого блоку віднесемо наукові праці, присвячені вивченню розвитку зброярської галузі в період дії магдебурзького права на теренах України. Виділяємо праці українського зброєзнавця Д. Тоїчка, який вивчає розвиток виробництва холодної зброї [10; 11]. М. Жолтовський досліджував історію художнього литва в Україні, зокрема виробництва артилерії [12]. М. Хармак здійснила ґрунтовний аналіз специфіки розвитку зброярства на Лівобережній Україні наприкінці XVII – на початку XVIII століть, локалізуючи осередки виготовлення холодної, ручної вогнепальної зброї та артилерії [13]. У своїх попередніх дослідженнях ми звер-

талися до проблематики дослідження виробничих процесів вогнепальної зброї у містах, що мали магдебурзьке право [14; 15].

Європейська інтеграція й імплементація права Європейського Союзу в національне законодавство України спонукає нас дослідити історичний аспект впливу права країн Європи на обіг зброї на теренах нашої держави. Одним з яскравих прикладів такої дії є магдебурзьке право – німецьке міське право, яке почало поширюватися у XIII столітті й передбачало звільнення міст від феодалного управління у судовій та адміністративній сферах, розширення прав органів місцевого самоврядування. Магдебурзьке право цікаве для нас також у контексті вивчення історичного досвіду впливу децентралізації на розвиток зброярської галузі. Втім вплив магдебурзького права на розвиток ремесел вважаємо опосередкованим. Під опосередкованим причинно-наслідковим зв'язком розуміємо такий зв'язок, у ланцюзі спричинення якого між цікавим для нас юридичним фактом (причиною) (магдебурзьким правом) і наслідком (розвитком зброярської галузі) наявний ще один або декілька юридичних фактів (правові акти міських магістратів) [16, с. 230]. Під обігом зброї розуміємо сукупність суспільних процесів і соціально-правових відносин під час виробництва, ремонту, купівлі-продажу, відчуження або набуття права власності, транспортування, зберігання, застосування і колекціонування зброї.

Згідно з дослідженнями європейських та українських учених магдебурзьке право почало поширюватися на теренах України ще в період правління галицько-волинського князя Болеслава Юрія II Тройденевича, який у 1339 році надав магдебурзьке право місту Сяноку [2, с. 97; 5]. Дія права виражалась у звільненні ремісників і купців від влади воєводи, їм надавалась можливість обирати магістрат (міське правління), яке складалося із двох колегій. Колегію, яка керувала зовнішніми справами та міським господарством, очолював війт (обирався пожиттєво), до неї входили шість райців. Колегію, яка завідувала судовими справами, очолював бургомістр, до неї входили шість лавників, які обиралися з числа громади міста [14, с. 203-240].

Поширення дії магдебурзького права на галицько-волинських землях можна розглядати і як зміцнення міжнародних зв'язків із німецькими землями, зокрема у сфері розвитку виробництва зброї. Власне, у цьому регіоні вплив магдебурзького права на розвиток

зброярської галузі у XIII–XIV століттях особливо яскравий. Після отримання містом магдебурзького права магістрат отримував право на формування народного ополчення за потреби. В свою чергу, це породжувало необхідність забезпечення зброєю ополченців та комплектації нею міських арсеналів.

Як і сьогодні, зброя в період дії німецького міського права була коштовним товаром, тому цілком природно, що з метою зменшення витрат на оборону міський магістрат всіляко сприяв налагодженню власного зброярського виробництва. Міста створювали умови для діяльності приїжджих майстрів та ремісників різних галузей. У свою чергу, притік кваліфікованих спеціалістів сприяв відкриттю нових центрів виробництва зброї й розвитку вже наявних упродовж кількох століть. Нові сучасні виробничі технології впроваджувалися у виробництво, як наслідок – зброя, виготовлена в зброярських майстернях, відповідала за якістю європейським аналогам, що робило продукцію конкурентною на ринку. Саме з міст, які першими отримали магдебурзьке право (Львів, Белз, Сокаль), і почала поширюватися й виготовлятися на українських землях найбільш технологічна зброя свого часу – артилерія [6; 14, с. 16-20; 15].

Прикладом опосередкованої дії магдебурзького права на зброярську галузь і є розвиток зброярства у Львові. Після захоплення міста поляками з метою налагодження відносин з містянами 17 червня 1356 року Казимир III повторно надав місту магдебурзьке право. Це сприяло розвитку міста, число жителів зростало у зв'язку із хвилею переселенців із західної Європи, зокрема прибувало чимало вихідців із технологічно розвинених німецьких земель. Розвиваючи місто як східний форпост на кордонах держави, продовжуючи політику попередника, Владислав II Ягайло у 1394 році привіз до арсеналу перші гармати і шість діжок пороху, з 1404 році у місті починає постійно працювати зброяр, а вже з 1412 року в місці налагоджується виробництво найбільш технологічної зброї свого часу – артилерії.

Виробництво зброї нерозривно пов'язане із ковальством і ливарництвом, тож під впливом швидкого поширення артилерії вони набувають стратегічного оборонного значення. Документальним джерелом, яке свідчить про управлінські рішення влади міста, є бухгалтерська книга, в якій записані прибутки і витрати

з 1404 по 1414 рік. Відповідно отримані прибутки з податків і оренди різного роду рада міста розподіляла на укріплення, вежі, мури, вали, рови та оплачувала службу ремісників, що забезпечували потреби міста, серед інших згаданий зброяр. У місті постійно діє спочатку одна, а згодом дві ливарні, де виготовляються гармати [14, с. 20-23]. Виробництво забезпечує не лише оборонні потреби міста й потреби королівського арсеналу, а й зброю для експорту.

Львів був і найбільшим центром із виготовлення холодної зброї. У XVI – на початку XVII століття мечники входили до ковальсько-слюсарського цеху. Цех мечників утворений у 1634 році й був одним із найвпливовіших у Речі Посполитій [10, с. 61-94]. У контексті впливу магдебурзького права на розвиток галузі в місті вважаємо важливим зазначити, що міська влада самостійно розвивала виробничі потужності, а значна кількість зброярів, які працювали в місті в різний час, були мігрантами із заходу, а відповідно й носіями передових виробничих технологій, які вони використовували при роботі у Львові [14, с. 16-30]. Вже в другій половині XVII століття у Львові зброярі об'єднувалися у цехи за спеціалізаціями: цех мечників, лучників, людвисарів [11]. Вважаємо, що магдебурзьке право позитивно впливало як на міську обороноздатність, так і на розвиток зброярської галузі загалом.

У 1377 році магдебурзьке право отримав Белз – одне з найдавніших міст Волинської землі. Притік ремісників із Західної Європи до міста аналогічно Львову сприяв розвитку зброярського виробництва. Пам'ятки зброї белзького походження й наявність зображення гармати на гербі міста дозволяють нам стверджувати про передовий розвиток зброярської галузі у Белзі [8; 15].

На українських територіях, що увійшли до складу Великого князівства Литовського, магдебурзьке право поширювалося дещо повільніше. Кам'янець-Подільський отримав привілей у 1374 році. Місто стало одним із важливих оборонних центрів із добре налагодженим власним виробництвом зброї [7]. Згідно досліджень Д. Тоїчка кам'янець-подільські мечники входили до спільного із сідлярами, лудниками, слюсарями, котельниками і лимарями цех. За розвитком зброярської галузі місто конкурувало навіть зі Львовом, що однозначно позитивно впливало на місцеву економіку [10, с. 61-94].

Київ отримав магдебурзьке право наприкінці XV століття. Цікаво, що у 1516 році король Сигізмунд I, підтверджуючи дію магдебурзького права, вилучив з-під влади воєводи під магістрат низку цехів, зокрема зброярський. Для забезпечення потреб замку залишився теслярський цех і по два ремісники з кожного цеху [9]. Втім фактичної повної передачі цехів у розпорядження магістрату так і не відбулося, натомість почали утворюватися дублетні цехові організації, що, на думку А. Резнікова, значно знижувало вплив органу місцевого самоврядування на розвиток цехового устрою [3].

Незважаючи на локальні особливості, вважаємо, що вплив магдебурзького права на економічний розвиток регіонів був у цілому позитивний. Відзначимо, що й згідно сучасних досліджень Ю. Гаврилечка розвиток зброярської галузі має значний позитивний вплив на економіку держави [17].

Після повернення Чернігівщини до зони політичного впливу Речі Посполитої Сигізмунд III починає укріплювати міста й надавати їм привілеї. Так, у 1627 році магдебурзьке право отримує Ніжин [1, с. 129]. Вже у другій половині XVII століття зброярська галузь в місті була добре розвинута й налічувала 34 професії, пов'язані з виробництвом зброї і боєприпасів. Окремо зброярські цехи не виділялися, майстри входили до ковальського цеху, який мав привілейоване становище [13].

Не вдаючись до детального аналізу всіх наявних центрів виробництва зброї на теренах України, відзначимо лише, що усі міста, де таке виробництво було, мали магдебурзьке право, що дає підстави стверджувати про потужний вплив місцевого самоврядування і німецького міського права на розвиток зброярської галузі.

Нині виробництво зброї в Україні потребує ліцензування й регулюється Інструкцією про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, затвердженою Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 21 серпня 1998 року № 622. Ліцензійними умовами провадження господарської діяльності з виробництва та ремонту вогнепальної зброї

невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівлі вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду; виробництва спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозогінної та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продажу, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2015 р. № 1000, та іншими нормативно-правовими актами [18; 19]. Рішеннями місцевих органів влади та місцевого самоврядування процеси, пов'язані із виробництвом зброї не регулюються.

Отже, одним із чинників, що впливали на виробництво зброї на теренах України з XIII століття, було магдебурзьке право. Міське право передбачало створення та розвиток міського самоврядування, міста звільнялися від централізованої судової та адміністративної влади місцевих феодалів. В контексті виробництва зброї це давало можливість міському правлінню на власний розсуд визначати, яку зброю, в яких обсягах та для яких цілей (зазвичай це оборона та продаж) виготовляти. В контексті військового застосування зброї ситуативно діяли неформальні “правила та потреби війни”. Покарання за злочини, вчинені із застосуванням зброї, здійснювалося міськими судами. Право власності на зброю як таке не регулювалося. Магдебурзьке право значною мірою впливало на вищезгадані процеси аж до 1831 року. Його скасування негативно вплинуло на невеликі майстерні з виробництва та ремонту зброї у містах, більшість із них припинили свою роботу.

Сучасне законодавство України не передбачає регулювання обігу зброї нормативно-правовими актами органів місцевого самоврядування, таке виробництво підлягає державному ліцензуванню. Водночас досвід ведення оборони в ході повномасштабного вторгнення рф на прикордонних територіях України свідчить про необхідність її організації саме на місцях з урахуванням знання прилеглих територій і розуміння переваг місцевості. Це, в свою чергу, дозволяє більш точно розрахувати необхідну кількість зброї та боєприпасів. Вважаємо, що тісніша кооперація державного управління й місцевого самоврядування позитивно вплинула б на розвиток зброярської

галузі в Україні. Це дасть змогу не лише підвищити оборонозможність, але й створити нові робочі місця, що матиме позитивний вплив на економіку регіонів і держави загалом.

Підсумовуючи, вважаємо історичний досвід імплементації норм права країн Європи в контексті розвитку зброярської галузі позитивним. Позитивно впливає на розвиток галузі й децентралізація. Враховуючи вищезазначене, вважаємо за необхідне вдосконалення українського законодавства у сфері обігу зброї згідно із європейськими принципами та децентралізацією контролю, що матиме позитивний вплив на розвиток галузі й економіку держави загалом.

1. Кобилецький М.М. Магдебурзьке право і його застосування в Україні (XIV – перша половина XIX ст.): дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2009. 555 с. 2. Кобилецький М.М. Саксонське зеркало та його застосування в Україні. *Вісник Львівського університету*. Сер. Юридична. 2013. Вип. 57. С. 97-104. 3. Резніков А. Магдебурзьке право: українські варіації на тему європейських традицій (історико-правовий нарис): монографія / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ. Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2006. 208 с. URL: <http://www.ukr.vipreshebnik.uistor-derg/115-vpliv-magdeburzkiego-prava-na-rozvitok-gospodarstva.html>. 4. Кириченко Ю.М. Поширення Магдебурзького права та його особливості в містах України. *Форум права*. 2011. № 4. С. 361-366. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-4/11kjmvmu.pdf>. 5. Водотика С., Савенок Л. Сучасні візії причин появи магдебурзького права в Україні. *Чорноморський літопис*. 2014. Вип. 10. С. 113-118. 6. Кіселичник В. Про надання українським містам у XIV–XVII ст. магдебурзького права. *Право України*. 1996. № 9. С. 82-84. 7. Кам'янець-Подільський замок. URL: <https://kamenska.net/uk/old-castle>. 8. Міста на магдебурзькому праві українських земель у XIII–XIX ст. Т. 1: Руське та Белзьке воєводства / упор. М. Капраль, Б. Смерека, А. Фелонюк. Львів, 2019. 64 с. 9. Гошко Т. Нариси з історії магдебурзького права в Україні (XVI – початок XVII ст.). Львів: Афіша, 2002. 255 с. 10. Тоїчкін Д. Дослідження центрів виробництва холодної січної зброї в Україні XVII ст. Історико-географічні дослідження в Україні: зб. наук. праць. Київ: Інститут історії України, 2001. Число 5. С. 61-94. 11. Тоїчкін Д. Канали постачання в українські землі клинкової зброї та матеріалів для місцевого виготовлення клинків. XVII – перша половина XVIII ст. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: зб. наук. праць*: У 2-х част. Київ: Інститут історії України, 2004. Т. 1. Число 11. С. 176-186. 12. Жолтовський П. Художнє лиття на Україні XIV–XVIII ст. Київ, 1973. 132 с. 13. Хармак М. Зброярська справа Лівобережної України кінця XVII – початку XVIII століть. *Військово-науковий вісник*. 2020. № 33. Львів: НАСВ С. 212-223.

14. Верхотурова М. Артилерія XIV–XVIII століть з фондів Львівського історичного музею. Запоріжжя: Вид-во РВВ, 2023. 224 с. 15. Verkhoturova. M. & Marchenko. Y. A Short-Barrelled Wrought Iron Firearm of the End of the XIVth – Beginning of the XVth Centuries in the Collection of Lviv Historical Museum. *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk* [East European Historical Bulletin]. 2021. Вип. 19. С. 30–41. 16. Тимошенко Д. Класифікація причинно-наслідкового зв'язку в трудовому праві України. *Право та інновації*. 2016. № 1 (13). С. 228–232. 17. Гаврилечко Ю. Ухвалення Закону про зброю та його вплив на економіку України. *Правове регулювання обігу зброї в Україні: нові виклики та перспективи вирішення (12 квітня 2024 р., Київ)*. Перший міжнародний форум. Рига: Baltija Publishing, 2024. С. 36–40. 18. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів: Наказ МВС України від 21.08.1998 № 622. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#Text>. 19. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва та ремонту вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівлі вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду; виробництва спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозогінної та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продажу: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2015 р. № 1000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1000-2015-%D0%BF#Text>.

References

1. Kobyletskyi M.M. *Magdeburzke pravo i yoho zastosuvannya v Ukraini* (XIV – persha polovyna XIX st.): dys. ... dokt. yuryd. nauk: 12.00.01. Lviv, 2009. 555 s. 2. Kobyletskyi M.M. *Saksonske zertsalo ta yoho zastosuvannya v Ukraini*. *Visnyk Lvivskoho universytetu*. Seria: Yurydychna. 2013. Vyp. 57. S. 97–104. 3. Reznikov A. *Magdeburzke pravo: ukraïnski variatsii na temu yevropeïyskikh tradytsii (istoryko-pravovy narys): Monohrafiia / MVS Ukrainy, Luhan. derzh. un-t vnutr. sprav*. Luhansk: RVV LDUVS, 2006. 208 s. URL: <http://www.ukr.vipreshebnik.u/istor-derg/115-vpliv-magdeburzkogo-prava-narozvitok-gospodarstva.html>. 4. Kyrychenko Yu.M. *Poshyrennia Mahdeburzkoho prava ta yoho osoblyvosti v mistakh Ukrainy. Forum prava*. 2011. № 4. S. 361–366. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-4/11kjmvmu.pdf>. 5. Vodotyka S., Savenok L. *Suchasni vizii prychyn poïavy magdeburzkoho prava v Ukraini. Chornomorskyi litopys*. 2014. Vyp. 10. S. 113–118. 6. Kiselychnyk V. *Pro nadannia ukraïnskym mistam u XIV–XVII st. mahdeburzkoho prava. Pravo Ukrainy*. 1996. № 9. S. 82–84. 7. Kam'ianets-

Podilskyi zamok. URL: <https://kamenca.net/uk/old-castle>. **8.** Mista na magdeburzkomu pravi ukraïnskykh zemel u XIII–XIX st. T. 1: Ruske ta Belzke voievodstva / up. M. Kapral, B. Smereka, A. Feloniuk. Lviv, 2019. 64 s. **9.** Hoshko T. Narysy z istorii mahdeburzkoï prava v Ukraïni (XVI – pochatok XVII st.). Lviv: Afisha, 2002. 255 s. **10.** Toichkin D. Doslidzhennia tsentriv vyrobnytstva kholodnoi sichnoi zbroi v Ukraïni KhVII st. *Istoryko-heohrafichni doslidzhennia v Ukraïni. Chyslo 5. Zb. nauk. prats.* Kyiv: Instytut istorii Ukraïny, 2001. S. 61–94. **11.** Toichkin D. Kanaly postachannia v ukraïnski zemli klynkovoï zbroi ta materialiv dlia mistsevoho vyhotovlennia klynkiv XVII – persha polovyna XVIII st. *Spetsialni istorychni dystsypliny: pytannia teorii ta metodyky. Chyslo 11. Zb. nauk. prats:* U 2-kh chast. K.: Instytut istorii Ukraïny NANU, 2004. T. 1. S. 176–186. **12.** Zholtovskiy P. Khudozhnie lyttia na Ukraïni XIV–XVIII st. Kyiv, 1973. 132 s. **13.** Kharmak M. Zbroïarska sprava Livoberezhnoi Ukraïny kintsia XVII – pochatku XVIII stolit. *Viiskovo-naukovi visnyk.* 2020. № 33. Lviv: NASV. S. 212–223. **14.** Verkhoturova M. Artyleriiia XIV–XVIII stolit z fondiv Lvivskoho istorychnoho muzeiu. Zaporizhzhia: Vydvo RVV, 2023. 224 s. **15.** Verkhoturova. M. & Marchenko. Y. (). A Short-Barrelled Wrought Iron Firearm of the End of the XIVth – Beginning of the XVth Centuries in the Collection of Lviv Historical Museum. *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk* [East European Historical Bulletin]. 2021. Вип. 19. С. 30–41. DOI: [10.26907/2542-0419.2021.19.30-41](https://doi.org/10.26907/2542-0419.2021.19.30-41). **16.** Tymoshenko D. Klasyfikatsiia prychynno-naslidkovoho zv'iazku v trudovomu pravi Ukraïny. *Pravo ta innovatsii.* 2016. № 1 (13). S. 228–232. **17.** Havrylechko Yu. Ukhvalennia Zakonu pro zbroiu ta yoho vplyv na ekonomiku Ukraïny. *Pravove rehuliuвання obihu zbroi v Ukraïni: novi vyklyky ta perspektyvy vyrishennia (12 kvitnia 2024 r., Kyiv, Ukraïna).* Pershyi mizhnarodnyi forum. Ryha, Latviia: Baltija Publishing, 2024. С. 36–40. **18.** Pro zatverdzhennia Instruksii pro poriadok vyhotovlennia, prydbannia, zberihannia, obliku, perevezennia ta vykorystannia vohnepalnoi, pnevmatychnoi, kholodnoi i okholoshchenoi zbroi, prystroiv vitchyznianoho vyrobnytstva dlia vidstrilu patroniv do nykh, a takozh boieprypasiv do zbroi, osnovnykh chastyn zbroi ta vybukhovych materialiv: Nakaz MVS Ukraïny vid 21.08.1998 № 622. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#Text>. **19.** Pro zatverdzhennia Litsenziinykh umov provadzhennia hospodarskoï diialnosti z vyrobnytstva ta remontu vohnepalnoi zbroi neviiskovoho pryznachennia i boieprypasiv do nei, kholodnoi zbroi, pnevmatychnoi zbroi kalibru ponad 4,5 milimetra i shvydkistiu polotu kuli ponad 100 metriv na sekundu, torhivli vohnepalnoi zbroieiu neviiskovoho pryznachennia ta boieprypasamy do nei, kholodnoi zbroieiu, pnevmatychnoi zbroieiu kalibru ponad 4,5 milimetra i shvydkistiu polotu kuli ponad 100 metriv na sekundu; vyrobnytstva spetsialnykh zasobiv, zariadzhennykh rehovynamy slozotochyvoi ta drativnoi dii, indyvidualnoho zakhystu, aktyvnoi oborony ta yikh prodazhu: Postanova Kabinetu Ministriv Ukraïny vid 2 hrudnia 2015 r. № 1000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1000-2015-%D0%BF#Text>.

Verkhoturova Mariana. Magdeburg Law as a factor in the development of the arms industry in Ukraine

The article focuses on the study of the place and role of Magdeburg law as a legal factor in the development of the arms industry in Ukraine. It is emphasized that the norms of Magdeburg law, that regulated social relations in craftsmanship, had an indirect effect on the processes related to the arms production. It is noted that German city law significantly stimulated the spread of the latest technologies in arms production, including by facilitating the migration of craftsmen from Western Europe. The uneven distribution of Magdeburg law in time and space in Ukraine is emphasized. It is established that local self-government, the development of which was facilitated by Magdeburg law, increased the efficiency of production processes related to arms in relation to local defense needs, which in turn allowed local arsenals to be equipped with the necessary amount of weapons and ammunition. In the author's opinion, this is evidence of the effectiveness of addressing security issues at the community level in the historical territories of our state, which is extremely important in today's conditions. Attention is focused on the fact that the arms circulation during the period of the Magdeburg law was very closely related to national military needs. Production was supposed to provide the necessary number of weapons both for external military campaigns and for its own defense needs. It is noted that the arms production was regulated according to general rules for craftsmen operating in a particular city. Attention is focused on the fact that the organization of craftsmanship according to the Magdeburg law, although it had common features, was still somewhat different in each individual case. It was established that the production and repair of arms as a special type of activity were not regulated by separate regulatory documents. The abolition of the Magdeburg law had a negative impact on the development of arms production centers. The analysis of legal monuments and processes related to the arms circulation, which are the subject of consideration, allows us to state the inheritance and continuity of the traditions of legal regulation during the effect of the Magdeburg law in Ukraine. It is emphasized that the development of the arms industry had a general positive impact on the economy of the country. Today, the legislative lack of regulation of the arms circulation in Ukraine requires the study and analysis of the historical experience of legal regulation of this sphere of social relations in our state. Taking into account the challenges of the present and using effective legal traditions of the past will make it possible to develop effective national legislation.

Key words: arms circulation, Magdeburg law, legal regulation, norms of law, legal monument.